

Қазақстан Республикасы
Білім және Ғылым Министрлігі
Оңтүстік Қазақстан облысы, Қазығұрт ауданы
«Балдырған» балалар бақшасы

Баяндама

Тақырыбы ;

Бала тәрбиелеудегі
қимылды ойындар-
дың маңызы

Тәрбиеші ; Рысқұлова Бағила
Абдималікқызы

Жоспар

✓ *Кіріспе*

Ойын мәңгілікке ұштасатын
құнды құбылыс.

✓ *Негізгі бөлім*

Бала тәрбиелеудегі қимылды
ойындардың маңызы.

✓ *Қорытынды*

Ойын баланың жан серігі.

Ойын мәңгілікке ұштасатын құнды құбылыс.

Баланың ойынға деген құмарлығы бар, сол құмарлықты қанағаттандыра білуіміз керек. Ойнау үшін тек қана уақытты бөліп қана қоймай, сонымен бірге баланың барлық өміріне ойынды бере және сіңіре білуіміз қажет. Оның барлық өмірі ойыннан тұрады.

А. С. Макаренко

Баланың бірінші әрекеті – ойын, сондықтан да ойын адамның өмірге қадам басардағы алғашқы қадамы. Абай атамyzдың «ойын ойнап ән салмай, өсер бала боларма» деген өлең шумақтары тегін айтылмаса керек. Көптеген жазушылар бала ойынының психологиялық мәнін көркем бейнелер арқылы ашқан. Бала ойын арқылы өзінің қуанышын, ренішін арманын бейнелесе, ертеңгі күні яғни

болашақта сол арманын жүзеге асыруға мүмкіндік алады. Ойын мектеп жасына дейінгі баланың жеке басының дамуына игі ықпал тигізетін жетекші, басты құбылыстың бірі деуге болады. Баланың қуанышы да, реніші де ойын кезінде айқын көрінеді. Ойын кезінде бала ойланады, эмоциялық әсері ұшқындайды, белсенділігі артады, қиялы шығармашылық қабілеті дами түседі. Ойын - тәрбие құралы, ақылды, ойды, тілді дамытады, сөздік қорды, сезімді кеңейтеді.

Ойын эстетикалық тәрбие құралы. Балалар негізінен ойын үстінде тез тіл табысады. Баланың ойына қарап, оның психологиясын білуге болады. Кейбір балалар ойын кезінде еркін қозғалып, басқалармен тез тіл табысса, кейбір балалар басқа балалармен араласа алмай, көңіліне ұнаған ойыншықты басқалардан сұрауға батылы жетпей тұрады. Ойын кезінде ойыншықтарды өзіне жинап алып, менікі дейтін балалар көп.

Тәрбиешінің міндеті – балаға ұрыспай жай ғана « мен » дегеннің орнына, біз біздікі деген ұғымды айтуға дағдыландыру.

Бала ойыны үшін қажетті құрал – ойыншық бала ойынын қызықты, әрі көңілді өту үшін оған көп көмектеседі. Мысалы; машинаны ойнап отырған балалар ойын кезінде жол жасап, құрылыспен шұғылданып, бір – бірімен тығыз қарым – қатынаста болса, қуыршақ ойыны кезінде қыздар өздерін қуыршақпен салыстырып, олармен сөйлесіп тілін дамытады. Мысалы ; сенің шашың ұзын, менікі де әдемі, сенде бантик, ал менде әдемі түйреуіштер.

Балалармен түрлі ойындар ойнауға болады. Мысалы; Ұлттық ойындар, қимылды ойындар, дидактикалық ойындар, саусақ ойындар, сюжетті рольді ойындар.

Ойын өсіп келе жатқан бала организміне қажет. Ойында баланың дене күші артады, қолы қатайып,

денесі шыңдала түседі, сөзі қырағыланады, зеректігі, тапқырлығы, ынтасы артып, жетіле түседі. Ойында балалардың ұйымдастырушылық дағдылары қалыптасып шыңдалады. Мұндай жағдайда балалардың түрлі топтағы бұлшықеттері бірдей қызмет етеді де, соның нәтижесінде олар бір қалыпты жетіледі. Алайда қимылды ойындардың маңызы тек мұнымен ғана шектелмейді, олар сондай - ақ балалардың жан – жақты өсіп жетілуінде үлкен рөл атқарады. Қимыл ойындары – балаға дене тәрбиесін беру құралы. Балалардың жүгіру, секіру, өрмелеу, лақтыру, қағып алу қабілеттерін жетілдіруге, дамытуға мүмкіндік береді. Қимыл ойындары баланың жүйке психикалық дамуына, жеке басының денсаулығының қалыптасуына да үлкен әсер етеді. Қимыл ойынында ережелер ұйымдастырушы рөл атқарады, олар ойынның барысын, жүйелігін, ойнаушылардың қарым – қатынасын, баланың мінез-құлқын анықтайды. Қимыл ойындары үйдің ішінде, және

серуен кезінде бірнеше баламен немесе бүкіл топпен өткізіледі. Олар, сондай ақ, дене шынықтыру сабақтарының құрамына енеді. Сол сияқты ойындарда топта жас ерекшелігіне сай жүргізіледі. Ойын балаларға сабақта да, серуенде де, өте қажет, тіпті бала жай демалып отырғанның өзіне де ойын үстінде болады. Қимылды ойындар баланың барлық жас кезінде өтіледі. Баланың ойын үстінде сергек де ширақ болатынын, сезімтал болатынын білеміз. Қимылды ойындар зеректілікке, байқағыштыққа, зейінділікке, қиялдауға, дұрыс сезімдердің дамуына мүмкіндік жасайды. Бала өзінің тең құрбылары арасында олармен тең сезінуге тиіс. Ойындағы белсенді әрекет балалардың күшіне деген сенбеушілікті, ұялшақтықты, жасқаншақтықты болдырмайды. Қимылды дәлме – дәл орындау батылдық, ептілік, тапқырлық, сенімділік сезімін күшейтеді және топта өзінің тиісті орнын алуға көмектеседі. Мектепке дейінгі ересек жастағы балалардың доппен,

шеңбермен, жіппен секіру, тас лақтыру және баса да заттармен ойнайтын көптеген өимылды ойындарда ережені балалардың өздері белгілейді. Қай жағдайда болсада келісім барлық ойнаушылар үшін заңды ереже болып табылады. Бұл дәстүрлердің тәрбиелік мәні үлкен. Балаларды тәртіптілікке шақырады, өз беттерімен келісе білуге, келісіп әрекет жасауға, көпшіліктің пікірімен санасуға тәрбиелеуге көмектеседі. Жоғарыда айтылғандардың бәрі қимылды ойындар арқылы алуан түрлі міндеттерді шешуге болатынын көрсетеді. Ал ол үшін бұл ойындарды балалармен күнделікті жұмыста кеңінен қолдану керек. Қимылды ойындарды пайдаланған кезде дидактикалық принциптерді; қолайлықты, жүйелікті, бірізділікті, белсенділікті, парасаттылықты сақтау керек. Бұл ойындар жинағында «Балалар бақшасындағы тәрбие программасына» сәйкес 3 жастан 7 жасқа дейінгі балаларға арналған ойындар іріктесіп алынады.

Ойындар әрбір жас тобы үшін балалар қимылының басымдылық процесіне қарай орналастырылған, жүру, жүгіру, лақтыру, секіру, өрмелеу. Мысалы; жас ерекшеліктері әр түрлі топтарда пайдаланатын, жұртшылыққа кеңінен белгілі « Аққу – қаздар » деген ойындар да балаларға мынадай ережені ескерту керек. Қаздар жайылып жүрген кезде шөп жұлып жейді, су ішеді. Осы қимылдарға еліктеп балалар еңкейеді, мойнын созады, басын артқа қарай шалқайтады. Жасына қарай бөлінген әр топтың ішінде де бұл принцип сақталған. Мысалы; кішкентай балалар алғашқыда, негізінен балалардың қимылына жаздай жасайтын, жүгіруге, секіруге, ынталандыру міндетін атқаратын ойындар берілген. Ол одан кейін қимылдың сапасына талаптар қоятын ойындар орналастырылған. Мысалы алғашқыда балаларға сәл биіктен секіретін, содан кейін бір орында тұрып екі аяқты алға қарай жылжып секіретін ойындар беріледі. Ересек балалар топтарында терең оларға,

жоғарыға жүгіріп келіп және бір орында ұзындыққа секіруге жаттықтыратын ойындар іріктелініп алынады. Естияр балалар мен ересек балалар топтарында Кеглилер (ағаш қадаларды ағаш доппен құлату).Қимылды ойындардың бәрі сайып келгенде балалар қимылының жеңіл де әсем, батылда сенімді болуына бағытталған.

Ойынның мазмұнын, ережесін балаларға анық айтып беру, ойындағы қимылдарды дәл де айқын орындау үшін тәрбиеші балалармен жұмыста пайдаланатын қимылды ойындарды жақсы білуге міндетті.

Қимылды ойындардың әсері көп жағдайда ойынның алдына қойылған міндеттердің ауыр жеңілдігіне және де дене күшінің дәрежесіне байланысты болады. Ойын көп күш қуат жұмсауды талап етіп, бала организмін қатты жұмыс істеуге мәжбүр етуіне қарамастан, олар әдетте қуанышты, жақсы көңіл күй тудырады. Алайда бұл көңіл

күй баланың дұрыс дамып жетілуін оның алдына белгілі бір күш жұмсауды талап ететін, бірақ орындай алатын, міндет қойылған жағдайда ғана дұрыс көмектеседі. Балалардың істеген әрекеті процестің өзінен сондай ақ оның нәтижесінен болсын, бірлесіп істеген іс – әрекеттің сергек немесе күйіншіктерінен болсын, бәрібір оған қуаныш әкелу керек.

Мұндай жағдайда олар тағы да ойнай беруді сұрайды, ал одан ересек балалар топтарында өз беттерімен де ойнайтын болады. Ойындардың әрбір топта тұрақты ойнап тұруы балалардың өздерінің инициативасымен пайда болып жүргізілуі үшін оларды ұйымдастырудың жолдарын жақсы салыстырып, балалардың ойнауға деген ынтысын шақыратын әр түрлі құралдарды пайдалану керек. Ойындар үй ішінде сондай ақ далада өткізгенде де тез қимылды қажет ететін ойындармен алмастырып отыру керек. Жазда ыстық күндерде,

қимылды ойындар учаскенің көлеңкелі салқын жерлерде өткізіледі. Қыста серуен кезінде ойындарды жүгіру, секіру тәсілдері арқылы ұйымдастырып қимылға мейлінше жағдай жасау керек. « Поезд », « Қар дөңгелектер », « Мұз қалау », және де басқа қимылды ойындарды қыс кезінде де демалумен алмастырып отырылуы керек, балалардың денесінің артық қызып терлеп кетуіне жол бермеу керек.

Барлық жас ерекшеліктері бар топтарда тәрбиеші ұйымдастырылған қимылды ойындар балаларға қызықты болып, қызуда шапшаң сезімді, емін – еркін өткізуге тиіс. Тек осы жағдайда ғана олар бала тәрбиелеудің тиімді құралы бола алады. Бұл жұмыстың әр топта жүйелі жүргізу үшін бірді бір баланың назардан тыс қалмауы үшін, тәрбие жұмысының перспективалы жоспарында, сондай – ақ әркімге

арналған жұмыс жоспарында да қимылды ойындар белгіленуге тиіс.

Қорыта айтқанда, ойын баланың жан серігі. Ойын сырттай қарағанда ешқандай қиындығы жоқ, он оңай көрінуі мүмкін, ал іс жүзінде бала ойынға қатысу үшін басқадармен тіл табысып, өзінің ойлаған ойын іске асыру оңай емес. Баланың рухани жетілуі мен табиғи өсуінің, денесінің дамуы мен ой дүниесінің өркен жаюы ойынға тікелей тәуелді.

Мектепке дейгі мекемелердің оқытудағы негізгі міндеті; сәбилер тобынан бастап балаларға білім, дағды, іскерлікті берумен қатар ойлау қабілеттерін қалыптастырып, балаларды ойлау жұмысына дайындау. Балалар ойындарының тәрбиелік маңызын жоғары бағалай келіп, А. С. Макаренко былай деп жазды. Бала ойында қалай болса, кейін өскен соң жұмыста да көп жағынан ұқсас болады.

Сондықтан келешек өсіріп отырған тұлғамызды тәрбиелеу алдымен ойыннан басталады.

Ойын – тәрбие құралы, ақыл – ойды, тілді дамытады, сөздік қорды байытады, өмірді танытып, сезімді кеңейтеді, тәрбиелейді.

Ойын – ерік жігерін және мінезі қасиеттерін бекітеді, адамгершілік сананы жетілдіреді.

Ойын – ұжымдық сезім әрекеттері өсе түседі.

Ойын – эстетикалық тәрбие беру құралына айналады.

Ойын – еңбек тәрбиесін беру мақсаттарын шешуге мүмкіндік береді.

Ойын – дене күшінің жетілуіне көмектеседі.

Ойын

Мақсаты

*Бағдарламада алған
білімдерін
қалыптастыру,
тұжырымдау, пысықтау.*

Міндеті

*Баланың
қызығушылығын
ояту, белсенділігін
арттыру.*

Ойын

*Ұйымдастырылған
оқу іс – әрекет
басында*

*Өткен іс – әрекетті
еске түсіреді*

*Ұйымдастырылған
оқу іс – әрекет
ортасында*

*Көңіл күйін сергітеді,
ерік – жігерін
дамытады, оқуға
ынтасын арттырады*

*Ұйымдастырылған
оқу іс – әрекет
соңында*

*Тақырыпты бекіту,
оқу іс – әрекетінде
алған білімді
тұжырымдау мақсатын*

Ойын тақырыбы; Қояндар

Мақсаты; Балаларды ептілікке, шапшаңдыққа уйрету.

Қажетті заттар; Қоянның атрибуттары.

Ойын ережесі; Алаңның бір жағына бормен кішкене шеңбер сызылады (5 - 6) бұлар қояндардың үйшіктері, олардың алдына орындықтар қойылады. Қарама – қарсы жағына күзетшінің үйі бар. Тәрбиеші ойынға қатысушылардың бәрін 3 – 4 баладан шағын топтарға бөледі. Әрбір топ еденде сызылған шеңберлердің біріне барып отырады. Балалар тәрбиешінің нұсқауы бойынша жүреленіп отырады. Тәрбиеші күркелеріне кезекпе – кезек барып, қояндарды шалғынға шақырады. Қояндар бірінен кейін бірі орындықтың астынан еңбектеп шыға бастайды. Шалғында жүріп, секіріп ойнай бастайды. Біраздан соң тәрбиеші « күркеге қарай жүгіріңдер » дейді. Орындықтың астынан еңбектеп өз торларына кіреді. Күзетші оларды қайтадан серуенге шақырғанға дейін қояндар торда отыра береді. Ойын 4 – 5 рет қайталанады.

Ойын тақырыбы; Гараж

Мақсаты; Орын алған жағдайда тез қимылдауға, байқампаздыққа уйрету.

Қажетті заттар; Кардон қорапшалар.

Ойын ережесі; Балалар нөмірленген гараждарда тұрады. Команда бойынша бағдаршамның көзінің жануына сәйкес музыка әуенімен, жол бойында ерсілік-қарсылы жүре бастайды. Бұл кезде гараждардың орны алмастырылады

Ойын тақырыбы; Шеңберге түсір.

Мақсаты; Балалардың жылдам шешім қабылдау қабілетін дамыту, топта ынтымақпен келісе отырып жұмыс жасауға уйрету.

Қажетті заттар; Құм салынған қаптар.

Ойын ережесі; Балалар ортада жатқан диаметрі 1- 1.5м үлкен шеңберден немесе дөңгелектен 2 -3 адым жерде дөңгеленіп тұрады. Тәрбиешінің « Лақтыр» деген белгісі бойынша балалардың бәрі қаптарын шеңберге лақтырады. Одан кейін тәрбиеші; « Қаптарды көтеріңдер» дейді. Балалар қаптарын көтереді де, орындарына барып тұрады. Ойын 4-5 рет қайталанады.

Пайдаланылған әдебиеттер;

1. «Бала мен балабақша»
Республикалық педагогикалық
журнал, Алматы қаласы
2. «Отбасы және балабақша»
3. А. К. Бондаренко
«Дидактические игры в детском
саду»
Москва «Просвещение» 1985 г

